

46 МАКЕДОНСКО СОНЦЕ 605 / 3.2.2006

сакал Јаков Ѓорѓев Зографски (умрел на 84 години, околу 1908 година), и Даме Андреев да ги киднапира, а потоа да ги уценува фамилиите. Некаде во дваесеттите години од XIX век овој настан ги натерал да го напуштат Папрадиште и жените и децата да се преселат во Велес. Мажите биле на работа некаде околу Драма, а кога се вратиле постојано се населиле во Велес. Но, бидејќи не можеле да ја поднесат велешката клима, набрзо купиле имот во с. Ореховец, Србија, каде живееле неколку години. Кога околу 1850 година Андреа Дамјанов се оженил по втор пат, со Наза од Војница, повторно се вратил во Велес. Главна причина за тоа било што тогаш Велес бил жив трговски и сообраќаен центар, во кој доаѓале луѓе од сите страни.

Така, Андреа Дамјанов го презел водството меѓу браќата, иако Ѓорѓи бил постар од него. Во Ораховец Ѓорѓе останал 2-3 години, во Велес се вратил пред брат му, а потоа, по погубувањето на Фета Џока, со фамилијата се населил во Папрадиште. Синовите на Ѓорѓе заминале во Велес дури 1884 година, кога качачките

е најдоследниот успешен следбеник на пионерот на оваа уметност - Димитар Андонов Папрадишки (1859-1954), во настапот на новиот историски период во ликовниот живот на нашите простори. Од најголемиот градителско-зографски и копаничарски род Рензовци-Зографовци е и доаѓајот на иконописството и наивното сликарство во Македонија, Мијакот Дичо Зограф, од чиј род се и: Димитар Аврамов-Пандилов Зографски и Ѓорѓи Зографски-Папрадишки.

Во Ораховец останале другите двајца браќа: Коста и Никола, а Николовите синови се вратиле во Велес во 1885 и во 1890 година. Потоа Рензовци-Зографски се преселиле во Скопје, Штип, Кус-

меѓу нив како првак се издвојувал Андреа Дамјанов, кој ја наоѓал и ја договорал работата. Заедничката работа доаѓала до израз кога истовремено работеле на повеќе објекти. Тогаш се разделувале, така што на секоја црква која ја граделе-фрескусувале, морало да биде присутен барем еден од нив, а по завршувањето на неа го запишувале името на оној кој ја надгледувал изградбата.

На пример, на црквата во Врање е запишан Никола Дамјанов, а на црквата во Печинце - Ѓорѓе Дамјанов. Браќата Ѓорѓе, Андреа, Коста и Никола Дамјанови, како и сите генерации од оваа фамилија, биле архитекти, претприемачи, зографи, сликари, иконописци, копаничари, резбари, мајстори за секој или за повеќе видови ра-

главно, работеле на цркви и на иконостаси, а се занимавале и со профано градежништво.

Внукот на Андреа Дамјанов, Наце, бил еден од попатните меѓу нив, односно тој бил и учител (во Чајноче-Босна) во времето кога ја граделе новата црква во Сараево, а учителствувал и во Гевгелија, Прилеп и на други места. Кон крајот на животот Наце Николов Дамјанов-Зографски се преселил во Штип, од кога повторно почнало раселувањето на оваа фамилија.

Синовите на Андреја (Даме, Јован и Ангел) и неговите браќа (Ѓорѓе, Коста и Никола), односно внуците од нив, во градбата, иконописството и резбата не го дале квалитетот на нивните татковци, бидејќи се случиле војните кои ја запреле изградбата на црковните објекти, а имало и заситување од цркви во градовите. Така, младите генерации кои се занимавале со градење, зографисување, резбарење, повеќе работеле во малите места, селата. На пример, Јаков-синот на Ѓорѓе, изградил многу селски цркви, особено во околината на Прилеп и Велес, но и во Босна и Северна Србија. Даме Андреев, починал во 1924 година, изградил Богословија и една црква во Призрен, црквата "Св. Кирил и Методиј" во Тетово; "Св. Богородица" во Велес (1905); "Св. Димитрија" во Скопје; црквата во Косовска Митровица, а ги почнал и црквата во Гостивар и "Св. Елена и Костадин" во Скопје (се наоѓала кај денешниот парк "Жена борец").

Резбата-иконостасот во црквата "Св. Димитрија" во Скопје го изработиле Даме и Наце (двајца братучеди-првиот син на Андреа, а вториот на Никола). Во 1905 година Даме изработил икона за црквата "Св. Богородица" во Скопје. (иконостасот во оваа црква бил изработен во 1838 година, резбан по преданијата на Димитрија, од еден од учениците на првенецот, генијалниот Мијак резбар-копаничар Петре Филиповски-Гарката од Гари, подоцна и негов зет за единицата ќерка Невена, но работата на овој иконостас продолжила сè до 1895 година, каде што престолничката икона на Св. Петар и Павле ја изработил Димитрије Андонов Папрадишки, или Даме-синот на Андреја.

(продолжува)

РЕНЗОВЦИ ГИ ЖИТЕ ХРАМОВИ

банди извршиле бројни грабежи и колеж во Папрадиште.

Правнукот на Андреа Дамјанов Рензовски-Зографски, синот од брат му Ѓорѓе, Ѓорѓи Зографски Папрадишки (1871-1945), уметник на профаната уметност во Македонија, во 1907 година го насликал деталот - драматичниот настан во Папрадиште, кој се случил во 1884 година, кога тој имал 12-13 години. Една качачка банда дошла и во новото мијачко живеалиште во Азот, извршила злосторство и го опожарила Папрадиште. Инаку, Ѓорѓи Зографски-Папрадиш-

тендил и Софија.

Од почеток браќата Ѓорѓе, Андреја, Коста и Никола биле во една заедница, во која по смртта на последните двајца влегле синовите на Никола: Петре и Наце. Во приватниот живот сите биле самостојни, секој имал своја кука и сами си ја воделе домашната економија, а работеле заеднички и ги делеле приходите. Тие се разликувале од другите вакви дружини по тоа што сите четворица ја воделе тајфата. Од педесеттите години на XIX век па сè до нивната смрт,

боти-занаети.

Интересен бил односот меѓу браќата-претприемачи и нивните соработници. Браќата, односно нивниот претставник, ја наоѓал и ја пазарел работата. Во времето на Андреа Дамјанов надницата изнесувала од 6 до 15 гроша. Во зависност од големината на работата, се одредувал и бројот на мајстори. Во тајфата, освен браќата и нивните синови, имало два вида соработници-мајстори и помошници.

Тие изградиле околу 40 цркви во градовите и во селата. Андреа Дамјанов и неговите браќа, како и нивните предци,